

Dlouhodobá nezaměstnanost.

Obečně k nezaměstnanosti

- Společenský, ekonomický a politický problém
- Nerovnováha mezi nabídkou a poptávkou pracovní síly na trhu práce
- Nezaměstnaný: „kdo je schopen pracovat, je ochoten do určité doby do práce nastoupit, nemá placené zaměstnání ani sebezaměstnání a aktivně ho hledá“ (Mareš, 1994)
- Registrovaná versus obecná míra nezaměstnanosti

Typy nezaměstnanosti

- Skrytá, neúplná a nepravá (Mareš, 1994)
 - Skrytá: lidé bez práce, kteří ji nehledají a nejsou registrovaní (např. ženy v domácnosti)
 - Neúplná: pracovníci, kteří musí akceptovat práci na snížený úvazek nebo práci mimo jejich schopnosti a kvalifikaci
 - Nepravá: osoby evidované, ale práci nehledají či odmítají (preferují dávky či šedá ekonomika)
- Frikční, strukturální a cyklická (Mareš, Brožová)
 - Frikční: doba mezi opuštěním původního místa a najitím si nového.
 - Strukturální: důsledek strukturálních změn ekonomiky (např. těžký průmysl). Tlak na rekvalifikace.
 - Cyklická: souvisí s hospodářským cyklem, nedostatečná poptávka, období recese.
- Dobrovolná, nedobrovolná
 - Dobrovolná: při dané mzdě pracovat nechci
 - Nedobrovolná: osoba by akceptovala i mzdu nižší, práci hledá, nenachází

Dlouhodobá nezaměstnanost

- Ztráta pracovního místa:
 - na období přesahující určitou časovou hranici (12 měsíců ILO)
 - přechod z nezaměstnaneckého pojištění na sociální podporu (6 měsíců, ČR, USA)
- Přetrvávající nezaměstnanost (delší jak 24 měsíců)

Příčiny

- **30–tá léta 20. stol. – velká hospodářská krize**
- **70 a 80-tá léta 20. stol. – hospodářská krize**
- **90-tá léta – nástupnické země bývalého sovětského bloku**
- ***Současnost ?***

Studie Marienthal

- **30-tá léta 20. stol.: rozsáhlá ilustrace důsledků dlouhodobé U:**
- **Plíživá rezignace**
- **Finanční úpadek**
- **Změny osobnosti**
- **Rodinné konflikty**
- **Omezení sociálních kontaktů**

70. léta – fenomén nové U

- Přestává platit kauzalita mezi vývojem U a hospodářským cyklem
- U přetrvává i v dobách ekonomické expanze

= *růst na výdajové straně rozpočtu*

- První ropný šok – embargo na vývoz ropy kartelem OPEC
- Druhý ropný šok – iránská revoluce + válka s Irákem

90. léta — „*nezaměstnanost jako nový životní styl*“

- Preference života nezaměstnaných na sociálních dávkách před vstupem na trh práce a životem z vlastní práce
- Vysoký nárůst dlouhodobé a přetrvávající nezaměstnanosti

Skupiny ohrožené dlouhodobou U

- Nepružná, dlouhodobě zaměstnaná pracovní síla s určitou kvalifikací – problém rekvalifikací
- Nekvalifikovaná a nízkokvalifikovaná pracovní síla
- Osoby s kumulovanými osobními a sociálními handicapy
- Příslušníci etnických menšin
- Imigranti
- Zdravotně postižené osoby
- Obyvatelé venkova nebo upadajících regionů
- Občané důchodového věku
- Mladiství

Rysy dlouhodobé nezaměstnanosti

- **Relativně vysoká míra a stálost v evropských zemích, jakkoliv pokles počtu dlouhodobě nezaměstnaných**
- **Důvody poklesu: realizace projektů ESF, odchod do důchodu, opatření (pomoc v hmotné nouzi, životní existenční minimum)**
- **Postupující odliv pracovních příležitostí, zejména méně kvalifikovaných z tradičních průmyslových zemí na Dálný Východ, do zemí třetího světa**
- **Rovnoměrně rozložena mezi věkové skupiny 20 – 59 let**
- **Vyšší vždy pro ženy**

Past nezaměstnanosti

- **Nezaměstnaní nemají zájem o práci z důvodů minimálního příjmového zlepšení při přechodu ze sociální sítě na trh práce**
- **Výhodnější uspokojovat potřeby ze sociálních dávek než z prodeje vlastní práce na trhu práce**
- **„útěk pod sociální deštník“ tzv. sociální U**

Nezaměstnanost a sociálně patologické jevy

- **Vyšší výskyt sebevraždy i nedokonaných demonstrativních sebevražd**
- **Rasové a meziskupinové konflikty**
- **Periodické výtržnosti, drancování**

Důsledky nezaměstnanosti

- Životní úroveň
- Absolutní deprivace (existenční ohrožení) a relativní deprivace (psychické strádání způsobené vyloučením z konzumu)

Paní Eliška (38 let, vyučená kadeřnice, ZPS – omezení práce ve stoje): *„Mám tři děti. Jsem rozvedená, a tak se mám co ohánět, abychom to všechno finančně zvládli. Terezce jsem minulý týden koupila nové kalhoty a teď je na řadě Anička. Na oblečení dětí dbám, aby si ve škole neřekli, že jsme nějaké socky a nosíme věci jen ze sekáče. To se raději uskromníme v jídle.“*

Důsledky II

- Sociální izolace
- Ztráta statusu
(ztráta zaměstnání jako viditelný důkaz osobního selhání)
- Zátěž rodinných vztahů
- Zhoršení zdravotního stavu
- Reprodukční chování

Životní strategie nezaměstnaných

- Aktivní - snaží se neustále vyhledávat nové informace ve všech dostupných zdrojích, stresová situace ztráty práce u tohoto typu mobilizuje psychickou energii.
- Pasivní - novým informacím se vyhýbá, vyčkává na řešení samo od sebe, pokouší se na situaci nemyslet, nepřipouštět si ji, čímž se snaží eliminovat stresové podněty na nejnižší možnou míru.

Životní strategie nezaměstnaných II

- délka nezaměstnanosti
- „normální stav“
- Fáze adaptace:
 - Šok
 - Fáze úzkosti a deprese, ztráty duševní rovnováhy
 - Fatalistická – adaptace na nový způsob života

Typy životních strategií nezaměstnaných:

- Strategie spojené s hledáním nového zaměstnání
- Strategie související s přežitím v nových podmínkách
- Strategie překonávání stigmatu spojeného s nezaměstnaností

Strategie související s přežitím v nových podmínkách

- Omezení spotřeby
- Postupné zřeknutí se původního rozsahu potřeb
- Hledání alternativních způsobů uspokojování potřeb
- Rezignace a apatie

Strategie překonávání stigmatu spojeného s nezaměstnaností

- Vytěsnění nepříznivé situace z vědomí.
- Únik do sociálního prostoru, kde nezaměstnanost není stigmatizující.
- Zatajování situace nezaměstnanosti
- Plnění obecných očekávání spojených s rolí nezaměstnaného.
- Chápání své situace jako situace způsobené vnějšími okolnostmi
- Rozvíjení aktivit volného času.
- Účast na aktivitách zaměřených do budoucna
- Únik do pozice se společensky hodnotnějším statusem

Aktuální údaje

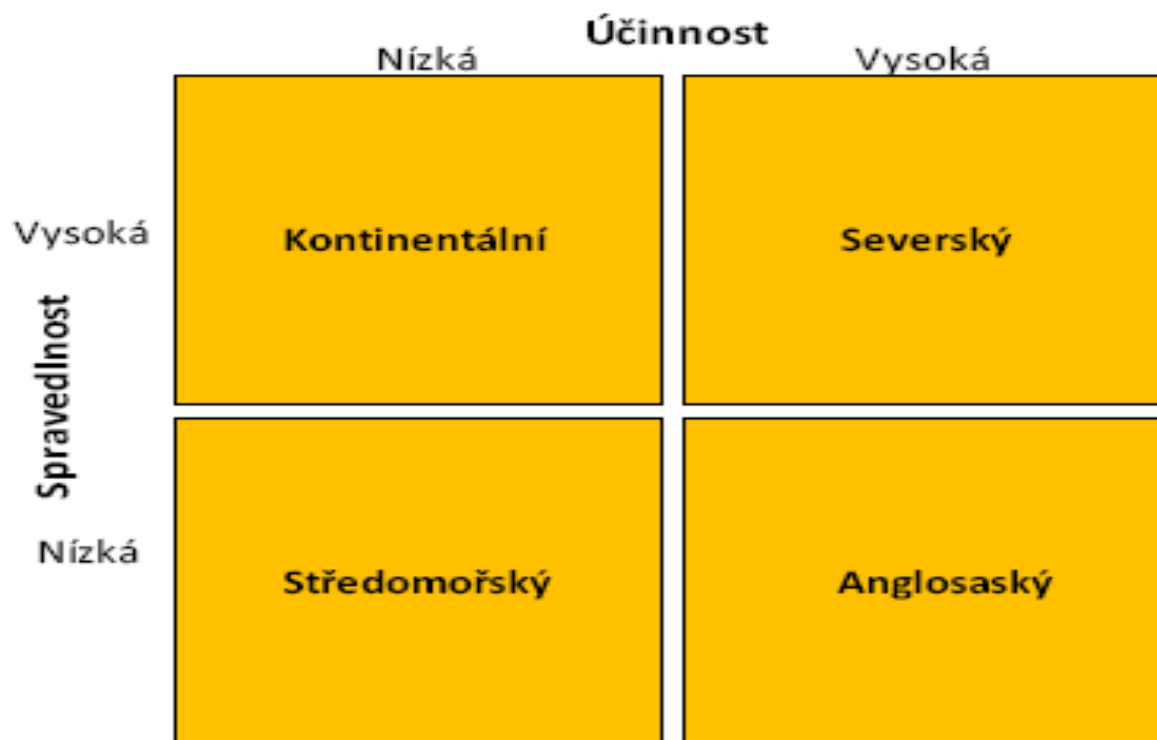
- K 31. 8. 2009 evidovaly úřady práce celkem 493 751 uchazečů o zaměstnání.
- **Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 8. 2009 vzrostla na 8,5 %** (červenec 2009 – 8,4 %, srpen 2008 – 5,3 %). Naposledy byla vyšší v březnu 2006
- **Míru nezaměstnanosti vyšší než republikový průměr** vykázalo 45 okresů, nejvyšší byla v okresech Most (16,5 %), Karviná (14,6 %), Šumperk (14,3 %), Bruntál (13,9), Hodonín a Děčín (shodně 13,8 %, Chomutov (13,5 %) a Ústí nad Labem (13,0 %). **Nejnižší míra nezaměstnanosti** byla zaznamenána v okresech Praha-východ (2,9 %), Praha (3,4 %) a Praha-západ (3,6 %). **Míra registrované nezaměstnanosti žen vzrostla na 10,1 % a mužů na 7,3 %.**

Prognózy vývoje

- Pomalejší (přesto) růst nezaměstnanosti dalších cca 6 měsíců, bude však pokračovat i při oživení ekonomiky
- Předpokládaná míra nezaměstnanosti cca 10 %
- Dopad na veřejné rozpočty (posíleno demografickým vývojem) – „Výdaje MPSV by v roce 2012 měly činit téměř polovinu veškerých výdajů státního rozpočtu, 534 mld Kč“ (NERV)

Opatření

Obr. 13: Evropské sociální modely

Zdroj: Sapir (2005)

- Jako vhodná cesta se jeví implementace vybraných prvků severského modelu flexicurity – například alternativních modelů zaměstnání, rekvalifikačních projektů zaměřených specificky na osoby měnící zaměstnání, ale i období „Kurzarbeit“ (ovšem v kombinaci se zvyšováním kvalifikace prostřednictvím školení ve „volných“ dnech zkráceného pracovního týdne), systémů celoživotního vzdělávání aj. – za podpory financování z Evropského sociálního fondu (SF). Právě orientace financování ze SF na projekty zvyšující flexibilitu (resp. flexicuritu) pracovního trhu v České republice se jeví jako efektivní podpora aktuálně plánovaných celostátních protikrizových opatření pro zpružnění podnikatelského prostředí

Evropská komise – výsledky summitu

- Na podniky bylo apelováno, aby hned nepropouštěly, nýbrž vždy nejprve dobře zvážily možnost snížení jejich pracovní doby.
- Podniky by měly nabírat více učňů a praktikantů.
- Výukové programy by se měly zaměřovat na obory a dovednosti, které jsou na trhu práce nejvíce vyhledávány.

Zpřísnění dávek

FOTO: © KATI NEUDERT | DREAMSTIME.COM

Zákon o hmotné nouzi/existenční minimum

- Lidé, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní a pobírají dávku pomoci v hmotné nouzi „příspěvek na živobytí“ déle než půl roku, mají po uplynutí uvedených šesti měsíců nárok na tzv. existenční minimum, tj. 2020 Kč.

VP, DS, VPP

- Pokud si lidé v hmotné nouzi chtějí zachovat stejnou výši **příspěvku na živobytí, musí mít příjem z výdělečné činnosti (např. z krátkodobého zaměstnání, veřejně prospěšných prací aj.) nebo vykonat veřejnou či dobrovolnickou službu v délce alespoň 20 hodin za měsíc.**
- Za to mají nárok na více peněz, v rozmezí od 2 020 Kč (existenční minimum) do 3 126 Kč (životní minimum).

Veřejná služba

- V praxi to znamená, že pomohou obci v záležitostech, které jsou v jejím zájmu – zejména při zlepšování životního prostředí v obci, udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, pomoci v oblasti kulturního rozvoje a sociální péče.
- Veřejnou službu mohou organizovat buď obce samotné, nebo ji mohou delegovat na své příspěvkové či jiné organizace.
- Veřejná služba se vykonává na základě písemné smlouvy uzavřené s obcí, která obsahuje alespoň místo, předmět a dobu výkonu. Obec je rovněž povinna uzavřít pojistnou smlouvu kryjící odpovědnost za škodu na majetku nebo na zdraví, kterou osoba vykonávající veřejnou službu způsobí nebo jí bude způsobena. **Za výkon veřejné služby nenáleží odměna.**

Dobrovolnická služba

- mohou organizovat pouze nestátní neziskové organizace, jejichž projekt je akreditován Ministerstvem vnitra.
- Jednou ze základních charakteristik dobrovolnické služby je **svobodné rozhodnutí dobrovolníka vykonávat tuto službu bez nároku na odměnu.**
- Pro výkon dobrovolnické služby jsou nutné osobní předpoklady dobrovolníka, a proto mohou být na adepta dobrovolnické služby kladeny poměrně vysoké požadavky na jeho sociální inteligenci, komunikační schopnosti a psychickou vyrovnanost.

Literatura

- **Sirovátka, Mareš: Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika, FSS MU 2003**
- **Mareš: Nezaměstnanost jako sociální problém, FSS Brno**
- **Sirovátka, Řezníček: Dlouhodobá nezaměstnanost a záchranná sociální síť, Brno, 1994**
- **Úřady práce, MPSV, ČSÚ, Eurostat**